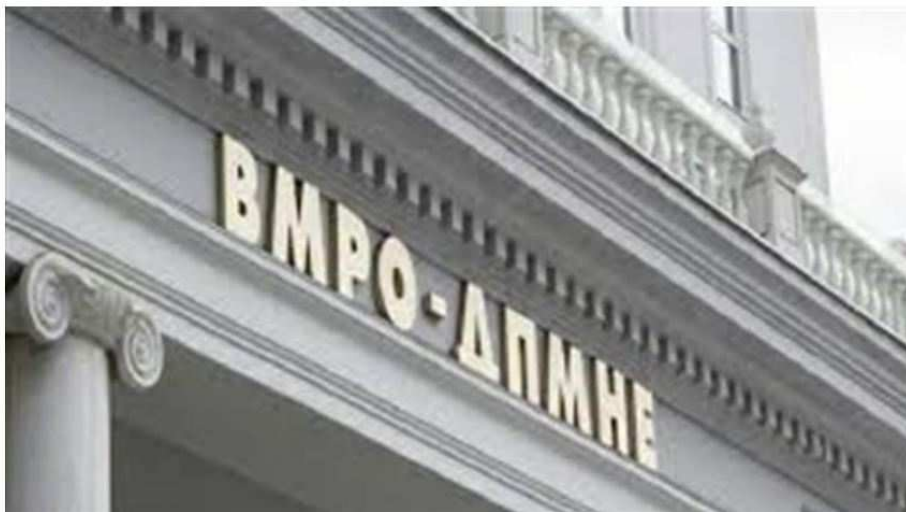

Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων
Institute of International Economic Relations

Η ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΒΜΡΟ-ΔΡΜΝΕ ΑΠΟ ΤΟ 1990 ΜΕΧΡΙ ΤΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΡΕΣΠΩΝ

Έρευνα και Σύνταξη:

Άρης Μπιλίνης, Υποψήφιος Διδάκτωρ
Διεθνών Σχέσεων, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Βοηθός Έρευνας:

Άντζυ Γκρέκου

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	3
Κεφάλαιο Πρώτο: Το Ιστορικό Υπόβαθρο.....	4
Κεφάλαιο Δεύτερο: Το VMRO-DPNE στα πρώτα χρόνια της ανεξάρτητης ΠΓΔΜ	6
Κεφάλαιο Τρίτο: 1998: ΤΟ VMRO-DPMNE για πρώτη φορά στην εξουσία	11
Κεφάλαιο Τέταρτο: Το VMRO-DPMNE ξανά στην αντιπολίτευση	14
Κεφάλαιο Πέμπτο: Η δεκαετία του Γκρουέφσκι (2006-2016)	16
Κεφάλαιο Έκτο: Το VMRO-DPMNE στη Νέα Εποχή	20
Συμπεράσματα	24
Βιβλιογραφία.....	26

Πρόλογος

Σκοπός της ερευνητικής εργασίας είναι να αναδείξει την ιστορική διαδρομή του VMRO και τη στάση του στα βασικότερα ζητήματα της χώρας, κυρίως σχετικά με την εξωτερική πολιτική, όπως το ζήτημα της ονομασίας. Η πορεία του κόμματος συνδέεται άμεσα με ιστορικές αποφάσεις αλλά και με αντίρροπες πολιτικές ταλαντεύσεις ανάμεσα σε μετριοπάθεια, διπλωματικά ρίσκα και το βασικό στοιχείο του VMRO, τον εθνικισμό/αλυτρωτισμό. Τα ιστορικά γεγονότα που συνόδευσαν τη διαδρομή του VMRO δεν αναλύονται εκτενώς, άλλωστε για αυτά έχει γραφτεί πλήθος μελετών, αλλά αναφέρονται από τη σκοπιά του κόμματος και πώς το επηρέασαν μέχρι να φτάσει στη σημερινή του μορφή.

Κεφάλαιο Πρώτο

Το Ιστορικό Υπόβαθρο

Ο όρος VMRO (Μακεδονική Επαναστατική Οργάνωση Εσωτερικού) είναι αναμφίβολα μία από τις πιο φορτισμένες έννοιες στην πολιτική ιστορία της γείτονος χώρας. Ως γνωστόν η πρώτη έκφραση ανεξάρτητου “μακεδονισμού” στα Βαλκάνια υπήρξε η επανάσταση του Ίλιντεν (Αγίου Ηλίου) στα 1903 κατά της Οθωμανικής αυτοκρατορίας η οποία και υποκινήθηκε από την οργάνωση VMRO. Η πρωταρχική οργάνωση VMRO ιδρύθηκε το 1893 στη Θεσσαλονίκη σε μια εποχή όπου ολόκληρη η περιοχή της Μακεδονίας, της Θράκης και της Ηπείρου βρισκόταν υπό Οθωμανική κατοχή. Η παρακμιακή πορεία της οθωμανικής αυτοκρατορίας αφενός και η εδραίωση των νεοσυσταθέντων κρατών στα Βαλκάνια αφετέρου, δηλαδή της Βουλγαρίας, της Σερβίας και της Ελλάδας γύρω από τις επίμαχες περιοχές, οδήγησαν σε μια κούρσα ανταγωνιζόμενων εθνικισμών για το ποιος θα επιβάλει τη δική του ταυτότητα στον ανομοιογενή πληθυσμό της Μακεδονίας και της Θράκης. Η Ελλάδα ανέπτυξε τα σχέδιά της στην περιοχή, πάντα σύμφωνα με το όραμα της “Μεγάλης Ιδέας”, μέσω του Πατριαρχείου το οποίο και επεδίωκε να διατηρήσει τον ρόλο του νόμιμου εκπροσώπου της Ορθόδοξης χριστιανικής πίστης. Η Βουλγαρία από την άλλη στηριζόταν στη νεοϊδρυθείσα αυτοκέφαλη βουλγαρική εκκλησία, τη λεγόμενη Εξαρχία, καθώς και στις μεγάλες μάζες σλαβόφωνων πληθυσμών στην περιοχή. Η Σερβία αντίθετα μην έχοντας αυτοκέφαλη εκκλησία (επίσημα οι Σέρβοι ιεράρχες υπάγονταν ακόμη στο Πατριαρχείο) και έχοντας το νου της κατά κύριο λόγο στη Βοσνία και την Ερζεγοβίνη, και όχι τόσο στη Μακεδονία, μπήκε πιο αργά στο “παιχνίδι”. Παρ’ όλα αυτά δεν παρέλειψε να στρέψει τις ενέργειές της στις περιοχές, κυρίως, που αποτελούσαν την “παλιά Σερβία” δηλαδή το Κόσοβο και τα Σκόπια.

Μέσα σ’ αυτήν την πολύπλοκη ιστορική συγκυρία ιδρύθηκε το VMRO το 1893 από εξαρχικούς δασκάλους. Λειτουργούσε ως κίνημα εθνικής απελευθέρωσης και περιείχε διαφορετικούς πολιτικούς προσανατολισμούς. Σκοπός της οργάνωσης ήταν η απελευθέρωση της Μακεδονίας από τον οθωμανικό ζυγό και μια ενδεχόμενη προσάρτησή της σε μια διευρυμένη Βαλκανική Ομοσπονδία. Τα μέλη της κατανοούσαν την πολυπλοκότητα της Μακεδονίας και ήξεραν ότι θα έπρεπε να βρουν ένα συμβιβασμό ανάμεσα στις παράταιρες εθνικές και θρησκευτικές ομάδες της περιοχής και προσπάθησαν να προσελκύσουν υποστηρικτές απ’ όλες. Κάποιοι διανοούμενοι της

οργάνωσης μιλούσαν ξεκάθαρα για ένα ξεχωριστό μακεδονικό έθνος, σλάβικο στην καταγωγή του, το οποίο δεν ήταν όμως ούτε βουλγαρικό ούτε σέρβικο. Η άποψη αυτή τους έφερνε σε διαφωνία με άλλα μέλη του VMRO τα οποία εξελάμβαναν τον μακεδονισμό ως ένα εργαλείο για την προσάρτηση της Μακεδονίας από τη Βουλγαρία και το VMRO ως μια οργάνωση για την εξυπηρέτηση των βουλγαρικών συμφερόντων. Παραδοσιακά λοιπόν το VMRO ήταν χωρισμένο σε “Αριστερό” και “Δεξιό”. Το δεξιό προέβαλλε τη βουλγαρικότητα των Σλάβων της Μακεδονίας ενώ το αριστερό την ανεξάρτητη μακεδονική ταυτότητα με όρους γεωγραφικούς εδαφικότητας και όχι με όρους εθνικής ταυτότητας. Η επανάσταση, ωστόσο, του Ίλιντεν του 1903 κατεστάλη βίαια από τους Τούρκους και έβαλε τέλος στα οράματα του VMRO, χωρίς βέβαια να σταματήσει τη λειτουργία του. Η αποτυχημένη εξέγερση όμως και ο βάνουσος τρόπος με τον οποίο καταπνίγηκε είχε ως αντίκτυπο να διεθνοποιηθεί το μακεδονικό ζήτημα και να στρέψει την προσοχή των ανεπτυγμένων δυτικών χωρών σ’ αυτήν τη γωνία των Βαλκανίων. Παράλληλα, θορύβησε την ελληνική πλευρά που δε θα μπορούσε να μείνει αμέτοχη στις ραγδαίες εξελίξεις της Μακεδονίας. Πράγματι, το 1904 ξεκινάει για την Ελλάδα ο λεγόμενος “μακεδονικός αγώνας” που είχε ως στόχο να εξουδετερώσει την επιρροή των Βούλγαρων κομιτατζήδων και να ενισχύσει την ελληνικότητα της Μακεδονίας. Το VMRO από την άλλη, μετά την εξέγερση, συνέχισε να υπάρχει και να εξυπηρετεί πολλές φορές αντικρουόμενα συμφέροντα μέχρι και τη δημιουργία της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας, εντός της κομμουνιστικής Γιουγκοσλαβίας, όταν και η οργάνωση μπήκε στο πάνθεον της “μακεδονικής” αφήγησης ενώ η εξέγερση του 1903 παρουσιάστηκε ως πρόδρομος των γεγονότων του 1944.

Με την πτώση του κομμουνισμού και την κατάρρευση των σοσιαλιστικών καθεστώτων, η οποία και συνοδεύτηκε από την άνοδο του εθνικισμού με τον οποίο οι πολιτικές ηγεσίες θα νομιμοποιούσαν πλέον την εξουσία τους, το πολιτικό φορτίο του VMRO μπήκε σε ένα νέο πλαίσιο. Στη Βουλγαρία το 1991 ιδρύθηκε υπό τον Κρασιμίρ Καρακατσάνοφ ένα εθνικιστικό κόμμα που έφερε την ονομασία VMRO και το οποίο προκρίνει τον πανβουλγαρισμό καθώς και την αντίληψη ότι οι Σλαβομακεδόνες είναι Βούλγαροι. Από την ίδρυσή του μέχρι σήμερα, έχει μια σταθερή, περιορισμένη παρουσία στο κοινοβούλιο της Βουλγαρίας καθώς και στο ευρωκοινοβούλιο. Η πολιτική οντότητα όμως που αναμφισβήτητα επηρέασε περισσότερο τις εξελίξεις στα Βαλκάνια, και όχι μόνο, ήταν το VMRO της ΠΓΔΜ, το οποίο δημιουργήθηκε το 1990 και του οποίου οι ιδρυτές επίσης διακήρυσσαν ότι είναι οι συνεχιστές του ιστορικού VMRO.

Κεφάλαιο Δεύτερο

Το VMRO-DPNE στα πρώτα χρόνια της ανεξάρτητης ΠΓΔΜ

Ένα κράτος γεννιέται

Παρά το γεγονός ότι η ΠΓΔΜ είχε μια αναίμακτη μετάβαση από τη Γιουγκοσλαβία στην ανεξαρτησία, αυτό δεν της εξασφάλισε ούτε μια εύκολη πρόσβαση στον “έξω κόσμο” ούτε και εσωτερική σταθερότητα. Οι πρώτες ελεύθερες εκλογές στη χώρα το Νοέμβριο του 1990 δεν ανέδειξαν κάποιο κόμμα αυτοδύναμο και επομένως η κυβέρνηση σχηματίστηκε από τεχνοκράτες και μέλη του προηγούμενου, κομμουνιστικού καθεστώτος. Ακολουθώντας το παράδειγμα της Κροατίας και της Σλοβενίας, η εθνική επιτροπή των Σκοπίων ανακήρυξε την ανεξαρτησία αλλά προφυλάχτηκε να διατηρήσει δεσμούς με τις υπόλοιπες χώρες της πρώην Γιουγκοσλαβίας, όπως δηλαδή θα προχωρούσαν και οι διαπραγματεύσεις των χωρών μελών της πρώην ΕΣΣΔ. Ο πρώτος δημοκρατικά εκλεγμένος Πρόεδρος ήταν ο Κίρο Γκλιγκόροφ, ένας πολιτικός μεγάλης ηλικίας, οποίος όμως είχε μακρά εμπειρία στην πολιτική και έμελλε να διαδραματίσει έναν προεξέχοντα ρόλο στις εξελίξεις της χώρας για χρόνια μετά την ανεξαρτητοποίησή της.

Η απόφαση για αποχώρηση από τη Γιουγκοσλαβία βέβαια κάθε άλλο παρά εύκολη ήταν. Πολλοί ήταν αυτοί που φοβόντουσαν ότι ο δρόμος της πλήρους ανεξαρτησίας θα έβρισκε τη χώρα ανέτοιμη να αντιμετωπίσει τον εθνικισμό της αλβανικής μειονότητας, η οποία και αριθμούσε περί το ένα τέταρτο του συνολικού πληθυσμού, καθώς επίσης και την αντίδραση της Ελλάδας, της Βουλγαρίας και της Σερβίας του Μιλόσεβιτς, οι οποίες δεν έβλεπαν με καλό μάτι τον καινούργιο γείτονα. Παράλληλα, το νέο αυτό κράτος θα χρειαζόταν άμεσα κεφάλαια για την υπανάπτυκτη οικονομία του, μιας και πλέον η επιχορήγηση από την κεντρική κυβέρνηση του Βελιγραδίου θα τερματιζόταν. Όλες αυτές οι ανησυχίες αποδείχτηκαν αληθινές. Οι Αλβανοί της χώρας κατέστησαν σαφές από την πρώτη στιγμή ότι δεν ήταν ικανοποιημένοι από την υπάρχουσα συνταγματική κατάσταση και αποφάσισαν να μη λάβουν μέρος στο δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία του 1991. Από εκείνη τη στιγμή και έπειτα η αλβανική μειονότητα θα προχωρούσε σε εκστρατείες για ένα ουδέτερο εθνικά κράτος με ίσα δικαιώματα για όλους τους κατοίκους. Η κεντρική διοίκηση στα Σκόπια έπρεπε να τακτοποιήσει συνταγματικά και άλλες εθνικές ομάδες, κυρίαρχα

Τούρκους, Ρομά και Σέρβους, οι οποίοι αποτελούσαν περί το 10% του πληθυσμού. Η πολυεθνική κοινωνία της χώρας δεν ήταν όμως το μόνο εσωτερικό πρόβλημα. Οι διαδικασίες ιδιωτικοποιήσεων απορύθμισαν κάποιες λειτουργικές πλευρές του κράτους και δημιούργησαν ανισότητες που επηρέασαν κατά κύριο λόγο τις μειονότητες. Οι εξαγωγές μειώθηκαν κατακόρυφα λόγω της ίδρυσης νέων συνόρων και της έλλειψης διεθνούς αναγνώρισης, ενώ αντίθετα οι δείκτες της ανεργίας αυξάνονταν συνεχώς. Τέλος, οι επενδύσεις από το εξωτερικό ήταν μηδαμινές κατά τα πρώτα χρόνια της ανεξαρτησίας.

Την ίδια στιγμή η χώρα ξεκινούσε τον αγώνα της για παγκόσμια αναγνώριση. Η Αθήνα εξαρχής υποστήριζε ότι η επιθυμία του νέου κράτους να ονομαστεί Μακεδονία δεν αποτελούσε μόνο εξωτερική απειλή, δεδομένου ότι στην Ελλάδα υπήρχε ήδη εδώ και ογδόντα χρόνια περιοχή με το όνομα αυτό, αλλά και μια ιστορικό - πολιτισμική αξίωση στην κληρονομιά της αρχαίας Μακεδονίας η οποία θεωρείται λίκνο του ελληνισμού. Η έντονη αντίθεση της Ελλάδας στο ζήτημα της ονομασίας είχε ως αποτέλεσμα τη μη αναγνώριση της ΠΓΔΜ από τις άλλες χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πάντως, αν και η Ελλάδα δεν αναγνώριζε τον βόρειο γείτονα με τη συνταγματική του ονομασία, αναγνώριζε την ύπαρξη μιας διακριτής εθνικής οντότητας. Αντίθετα, η Βουλγαρία υπήρξε η πρώτη χώρα παγκοσμίως που αναγνώρισε την ΠΓΔΜ ως Μακεδονία αλλά δεν αναγνώριζε την ύπαρξη ενός μακεδονικού έθνους, ούτε και μακεδονικής γλώσσας. Η Σερβία βεβαίως είχε πιο σοβαρά ζητήματα να επιλύσει εκείνη την περίοδο και δεν απείλησε ποτέ ρεαλιστικά τα Σκόπια με επέμβαση. Παρ' όλα αυτά ο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς δε δίστασε να προχωρήσει σε παρασκηνιακές συζητήσεις με τις ελληνικές Αρχές για διαμοιρασμό των εδαφών της πρώην Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας. Η Αθήνα απέρριψε τις προτάσεις αυτές ως αναχρονιστικές και επιζήμιες. Γεγονός παραμένει όμως ότι ο τερματισμός των ενιαίων συνόρων μεταξύ Αθήνας και Βελιγραδίου μετά από 80 χρόνια προβλημάτιζε έντονα τις δύο πλευρές.

Η Δημιουργία του VMRO-DPMNE

Κατά τα τελευταία χρόνια της Ενωμένης Γιουγκοσλαβίας, όταν και η διάλυσή της δε φάνταζε ένα ακραίο σενάριο, οι εθνικισμοί, που για καιρό είχαν μείνει κλειδωμένοι στη ντουλάπα, άρχισαν να σαρώνουν τα εδάφη της απ' άκρη σ' άκρη, συμπεριλαμβανομένης της σοσιαλιστικής δημοκρατίας της Μακεδονίας. Χαρακτηριστικά, από τον Οκτώβριο του 1989, οπαδοί της ομάδας Βάρτναρ των

Σκοπίων άρχισαν να φωνάζουν συνθήματα όπως “Αγωνιζόμαστε για μια Ενωμένη Μακεδονία” και “η Θεσσαλονίκη είναι δική μας”. Παράλληλα, συλλαλητήρια διοργανώθηκαν στα Σκόπια κατά της “καταπίεσης των Σλαβομακεδόνων” σε Ελλάδα και Βουλγαρία. Μέσα σε αυτό το κλίμα, ένα εθνικιστικού χαρακτήρα κόμμα δημιουργήθηκε, το οποίο σύμφωνα με τα μέλη του, βάδιζε στα βήματα του πάλαι ποτέ VMRO με το όνομα VMRO-DPME (BMPO-ДПМНЕ), όπου DPMNE τα αρχικά στα αγγλικά του Democratic Party for Macedonian National Unity. Στο ιδρυτικό συνέδριο του κόμματος στα Σκόπια τον Ιούνιο του 1990 εκλέχτηκε ως πρώτος Πρόεδρος ο Λιούμπτσο Γκεοργκιέφσκι, ένας εικοσιεξάχρονος (και άνεργος) πολιτικός ο οποίος από τα φοιτητικά του χρόνια δραστηριοποιήθηκε για την ανεξαρτησία της χώρας. Στις λαϊκές συγκεντρώσεις του κόμματος και στις ομιλίες του, μιλούσε ένθερμα για την αρχαία Μακεδονική προέλευση των κατοίκων της χώρας, ενώ την εμφάνισή τους έκαναν τα σύμβολα της Αρχαίας Βεργίνας καθώς και χάρτες που απεικόνιζαν μια “ενιαία Μακεδονία”.

Οι Πρώτες Εκλογές και το VMRO

Το VMRO γρήγορα εξελίχτηκε στο κύριο εθνικιστικό κόμμα της χώρας, χάρη στην αλυτρωτική του προσέγγιση αλλά και τις αθρόες οικονομικές εισφορές της Σλαβομακεδονικής διασποράς κυρίως στον Καναδά και την Αυστραλία. Στις πρώτες εκλογές που διεξήχθησαν στη χώρα το 1990, το VMRO κατάφερε να εκλεγεί πρώτο κόμμα με ποσοστό 31% και 38 έδρες στο κοινοβούλιο (από τις 120)- να σημειωθεί ότι οι συγκεκριμένες εκλογές είχαν συμμετοχή άνω του 80%. Παρ’ όλα αυτά έμεινε μακριά από τη δυνατότητα δημιουργίας κυβέρνησης και έτσι ανέλαβε το ρόλο της αντιπολίτευσης έως και το 1998, όταν για πρώτη φορά σχημάτισε κυβέρνηση στη χώρα. Κατά τα πρώτα χρόνια της ανεξάρτητης ΠΓΔΜ, οι πολιτικές εξελίξεις χαρακτηρίστηκαν από έντονη εσωτερική αστάθεια αλλά και πανίσχυρες εξωτερικές πιέσεις από την ελληνική πλευρά για τη χρήση του ονόματος Μακεδονία καθώς και την απεικόνιση του αρχαίου συμβόλου της Βεργίνας στη σημαία της χώρας, με αποκορύφωμα την επιβολή οικονομικού εμπάργκο από την κυβέρνηση Παπανδρέου το 1994. Το κόμμα του Γκεοργκιέφσκι συνέχιζε να υποστηρίζει έντονα τις εθνικιστικές και ατεκμηρίωτες σε πολλές περιπτώσεις θέσεις του ενώ παράλληλα πρόκρινε ταχείες διαδικασίες ιδιωτικοποιήσεων και φιλελευθεροποίησης της αγοράς. Τα αποτελέσματα της κάλπης όμως του 1994 δεν ήταν εξίσου ενθαρρυντικά για το VMRO. Με συμμετοχή

γύρω στο 78%, το VMRO έλαβε μόλις το 14% των ψήφων. Πρώτο κόμμα αναδείχτηκε το SDUM – Σοσιαλδημοκρατικό – (πρώην κομμουνιστικό). το οποίο έμελλε να αποτελέσει τον κύριο αντίπαλο του VMRO μέχρι και σήμερα. Το VMRO όπως και το Δημοκρατικό Κόμμα, έτερο κόμμα της αντιπολίτευσης, απείχαν από το δεύτερο γύρο των εκλογών (σύνηθης πρακτική των κομμάτων της αντιπολίτευσης στην ΠΓΔΜ) και έτσι το SDUM ανέλαβε τον σχηματισμό κυβέρνησης σε συνδυασμό με άλλα δύο κόμματα του κοινοβουλίου. Τα χρόνια αυτά συνοδεύτηκαν επίσης από την έντονη παρουσία του ΟΗΕ στη χώρα, με σκοπό την αποφυγή εσωτερικών ένοπλων συγκρούσεων καθώς και την αποτροπή γενίκευσης της πολεμικής σύρραξης που μάστιζε άλλες περιοχές της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Σε περίπτωση μετάδοσης του ιού του πολέμου και στην ΠΓΔΜ, πολύ δύσκολα δε θα υπήρχε εμπλοκή και άλλων περιφερειακών δυνάμεων, όπως της Ελλάδας και της Τουρκίας. Για αυτό και το μακροπρόθεσμο διακύβευμα της δράσης του ΟΗΕ δεν ήταν μόνο η ειρήνη στη χώρα αλλά η ασφάλεια της ευρύτερης περιοχής.

Από το 1992 ο Κίρο Γκλιγκόροφ είχε ζητήσει προσωπικά την παρέμβαση του ΟΗΕ και έτσι κομμάτι της δύναμης UNPROFOR, που επιχειρούσε σε άλλες ζώνες της πρώην Γιουγκοσλαβίας αποσπάστηκε στην ΠΓΔΜ με κύριο σκοπό τη φύλαξη των συνόρων με την Αλβανία και τη Σερβία. Η αίτηση αυτή του Γκλιγκόροφ δείχνει και την προσήλωσή του προς τη Δύση, ως μόνη διέξοδο του λιλιπούτειου κράτους. Από το 1995 η αποτρεπτική αυτή δύναμη απέκτησε καθεστώς αυτονομίας στη χώρα και ονομάστηκε UNPREDEP (United Nations Preventive Deployment Force). Σύντομα εκτός των επιχειρησιακών στόχων ανέπτυξε και πολιτική δράση στη χώρα. Αν και οι κύκλοι του VMRO συχνά αμφισβητούσαν τις πραγματικές προθέσεις του ΟΗΕ και της Δύσης στην περιοχή, το επίσημο κόμμα συχνά χρησιμοποιούσε το βήμα που διέθετε η UNPREDEP για τη διακήρυξη της θέσης του, αντισταθμίζοντας έτσι την απουσία του από το Κοινοβούλιο. Παράλληλα, το 1995 είχαμε την ενδιάμεση συμφωνία ανάμεσα στην Ελλάδα και την ΠΓΔΜ, με τη διαμεσολάβηση του ΟΗΕ, κατά την οποία η Αθήνα δεσμευόταν να τερματίσει το εμπάργκο και τα Σκόπια να αποσύρουν το σύμβολο της αρχαίας Βεργίνας από τη σημαία καθώς και την τροποποίηση του συντάγματος με σκοπό την εξάλειψη του αλυτρωτισμού.

Παράλληλα όμως υπήρχαν και τα εσωτερικά ζητήματα της χώρας, με προεξάρχον εκείνο της αλβανικής μειονότητας που είχε αρχίσει να διογκώνεται. Έτσι, όταν στις 8 Ιουλίου 1997 το κοινοβούλιο ψήφισε νόμο με τον οποίο επιτρεπόταν η ανάρτηση μειονοτικών σημαιών σε δημόσια κτίρια μόνο τις μέρες εθνικών εορτών, οι αντιδράσεις από τις περιοχές με συμπαγείς αλβανικούς πληθυσμούς υπήρξε άμεση.

Την επόμενη μέρα ξέσπασαν διαδηλώσεις με τρεις νεκρούς και εκατοντάδες τραυματίες όταν οι δήμαρχοι των πόλεων Γκόστιβαρ και Τετόβου αφήφισαν το νόμο και ανάρτησαν αλβανικές σημαίες έξω από τα δημαρχεία τους, με την αστυνομία να τους συλλαμβάνει.

Κεφάλαιο Τρίτο

1998: Το VMRO-DPMNE για πρώτη φορά στην εξουσία

Πολιτική στροφή και παρακινδυνευμένες οικονομικές συνεργασίες

Η προεκλογική προετοιμασία για τις εκλογές του 1998, οι οποίες και θα διεξάγονταν με ένα καινούργιο σύστημα που θα ευνοούσε το σχηματισμό κυβέρνησης, βρήκε το VMRO να έχει διαφοροποιήσει εμφανώς την ατζέντα του. Ο Γκεοργκιέφσκι αποφάσισε να βάλει στην άκρη την εθνικιστική ρητορική και να προχωρήσει ακόμα και σε αναπάντεχες κινήσεις με σκοπό την εκλογή του, όπως η συνεργασία με τα βασικά αλβανικά κόμματα, κάτι που ξάφνιασε πολλούς και αποστασιοποίησε τους ορθόδοξους εθνικιστές της χώρας. Αυτή η μεταμόρφωση του VMRO σε ένα “κόμμα ειρήνης”, όπως το χαρακτήριζε ο ίδιος ο Γκεοργκιέφσκι, και κεντροδεξιού πολιτικού προσανατολισμού πλέον, οφειλόταν κατά κύριο λόγο στον Βασίλ Τουπουρκόφσκι. Ο Τουπουρκόφσκι ήταν δικηγόρος και ηγέτης του κόμματος Δημοκρατική Αλλαγή, με σπουδές στην Αμερική και παλιό μέλος της κομμουνιστικής νεολαίας επί Γιουγκοσλαβίας, ο οποίος προσπαθούσε να πείσει το VMRO να εγκαταλείψει την εχθρική του στάση απέναντι στις μειονότητες της χώρας και αντ’ αυτού να επικεντρωθεί στην οικονομία. Πράγματι, βασική προεκλογική δέσμευση του Γκεοργκιέφσκι ήταν η προσέλκυση ξένων επενδύσεων ύψους ενός δισεκατομμυρίου δολαρίων καθώς και η αποζημίωση των πολιτών της χώρας για τις απώλειες των προηγούμενων χρόνων οικονομικής δυσπραγίας. Υποσχέθηκε ακόμη την πάταξη της διαφθοράς, έτσι ώστε να διαμορφωθεί ένα περιβάλλον φιλικότερο για επενδύσεις. Το VMRO εκλέχτηκε πρώτο κόμμα το φθινόπωρο του 1998 και ετοιμάστηκε για την παρθενική του κυβέρνηση στη χώρα. Πρώτη κίνηση του Γκεοργκιέφσκι ήταν να καλέσει το κόμμα του Τουπουρκόφσκι μαζί με άλλα δύο μείζονα κόμματα της αλβανικής μειονότητας για τον σχηματισμό της κυβέρνησης. Άμεσα προχώρησε και στην απελευθέρωση των δημάρχων του Τετόβου και του Γκόστιβαρ, οι οποίοι είχαν καταδικαστεί σε μακρόχρονη κράτηση, σε μια απροσδόκητη κίνηση καλής θέλησης προς την αλβανική μειονότητα. Η απελευθέρωσή τους πραγματοποιήθηκε τον Μάρτιο του 1999. Παράλληλα, το Φεβρουάριο του 1999, ο Γκεοργκιέφσκι συναντήθηκε με τον Βούλγαρο ομόλογό του και προχώρησαν σε μια ιστορική συμφωνία όπου η Βουλγαρική πλευρά αναγνώρισε την ύπαρξη

“Μακεδονικής” γλώσσας ενώ η ΠΓΔΜ δεσμεύτηκε να μην ενεργοποιήσει ποτέ το άρθρο 49 του Συντάγματός της το οποίο προέβλεπε προστασία των “Μακεδονικών Μειονοτήτων” στις γειτονικές χώρες (ουσιαστικά κατ’ αναλογία με τους όρους της Ενδιάμεσης Συμφωνίας Ελλάδος - ΠΓΔΜ του 1995).

Οι οικονομικές πρωτοβουλίες της νέας κυβέρνησης ήταν ακόμη πιο ανατρεπτικές. Από το 1999 ξεκίνησαν απευθείας πτήσεις της Ολυμπιακής Αεροπορίας από Αθήνα προς Σκόπια ενώ η εταιρία Ελληνικά Πετρέλαια σχεδίασε έναν αγωγό πετρελαίου 220 χιλιομέτρων που θα συνέδεε τη Θεσσαλονίκη με τα Σκόπια, οποίος τέθηκε σε λειτουργία μερικά χρόνια αργότερα (σήμερα είναι ανενεργός). Παράλληλα η ΠΓΔΜ έγινε το δεύτερο κράτος στην Ευρώπη, μετά την Αγία Έδρα στο Βατικανό, που ανέπτυξε διπλωματικές σχέσεις με την Ταϊβάν. Σε αντάλλαγμα για αυτήν την εξεζητημένη κίνηση, η Ταϊβανέζικη κυβέρνηση συνεισέφερε 20 εκατομμύρια δολάρια για την κατασκευή της πρώτης ελεύθερης εμπορικής ζώνης στην ΠΓΔΜ. Όπως αναμενόταν, η εξέλιξη αυτή είχε ως αποτέλεσμα την ενόχληση της Κίνας και έτσι όταν στις 25 Φεβρουαρίου συγκλήθηκε το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ για να συζητήσει την κατάσταση στην ΠΓΔΜ, το Πεκίνο άσκησε βέτο στη συνέχιση της UNPREDEP, επικαλούμενο οικονομικούς λόγους και όχι πολιτικούς. Λίγοι ήταν αυτοί που πείστηκαν για τις πραγματικές προθέσεις της Κίνας. Το σίγουρο πάντως ήταν ότι η επιχείρηση του ΟΗΕ συνέβη στην πιο κρίσιμη περίοδο, όταν και ξεκινούσε η σύρραξη του Κοσόβου, αφήνοντας τη χώρα απροστάτευτη φυσικά και διπλωματικά.

Ο Πόλεμος στο Κόσοβο και η κρίση του 2001

Η παραγμένη κατάσταση στο εσωτερικό της χώρας θα γνώριζε ακόμη μια πρόκληση, με τις επιχειρήσεις του Μιλόσεβιτς στο Κόσοβο και την εμπλοκή του ΝΑΤΟ. Η είσοδος 360.000 Κοσοβάρων προσφύγων στην ΠΓΔΜ έγγειρε εύλογους φόβους στη σλαβική πλειοψηφία της χώρας ότι η ήδη εύθραυστη δημογραφική αναλογία στη χώρα θα γείρει οριστικά υπέρ των Αλβανών. Αν και τελικώς με τις πρωτοβουλίες της αλβανικής μειονότητας στην ΠΓΔΜ και του ΝΑΤΟ οι περισσότεροι πρόσφυγες γύρισαν στις εστίες τους σε μικρό χρονικό διάστημα, ο πόλεμος στο Κόσοβο δεν μπορούσε παρά να επιφέρει ραγδαίες εξελίξεις στο πολιτικό γίνεσθαι της χώρας.

Στις προεδρικές εκλογές που διεξήχθησαν το Δεκέμβριο του 1999, λίγους μήνες μετά την παράδοση του Μιλόσεβιτς, ο υποψήφιος του VMRO, Τραϊκόφσκι, επικράτησε στον δεύτερο γύρο ενώ είχε χάσει στον πρώτο. Το SDUM διαμαρτυρήθηκε για νοθεία στις εκλογές με τον OSCE να επιβεβαιώνει ότι παρατηρήθηκαν παρατυπίες σε κάποιες

εκλογικές περιφέρειες. Ο Τραϊκόφσκι, όπως και μεγάλο μέρος της πολιτικής ηγεσίας ήταν “αμερικανοαναθρεμμένος”. Είχε σπουδάσει θεολογία στις ΗΠΑ και είχε ασπαστεί τον προτεσταντισμό. Ο ρόλος του έμελλε να είναι καταλυτικός για τη χώρα μέχρι και τον τραγικό θάνατό του το 2004.

Την ίδια στιγμή, αν και η κυβέρνηση του VMRO πιεσμένη από τη Δύση, προχωρούσε σε παραχωρήσεις προς τους Αλβανούς, όπως η άδεια λειτουργίας ενός ιδιωτικού αλβανόφωνου πανεπιστημίου στο Τέτοβο, τα γεγονότα του Κοσόβου ώθησαν του Αλβανούς σε ένοπλη σύρραξη. Έτσι η οργάνωση UCK (εθνικός απελευθερωτικός στρατός) που ιδρύθηκε το 1999 εξαπέλυσε επίθεση σε κρατικούς στόχους τον Μάρτιο του 2001 με την ενδοκρατική κρίση να κλιμακώνεται κατά τους επόμενους μήνες. Αν και παραμένει θολό το ποιοι ίδρυσαν τον UCK της ΠΓΔΜ και ποιοι ήταν οι πραγματικοί τους στόχοι, η επιρροή τους από τον UCK Κοσόβου καθώς και η εισροή βετεράνων πολεμιστών του Κοσόβου στις τάξεις του είναι δεδομένη.

Η κρίση τερματίστηκε μόνο με την ευθεία παρέμβαση της Δύσης και κυρίως του NATO, μιας και ο ΟΗΕ είχε αποσυρθεί από τη χώρα. Η ανακωχή μεταξύ των αλβανικών αντάρτικων ομάδων και της κυβέρνησης υπογράφηκε τον Αύγουστο του 2001 με τη συνθήκη της Οχρίδας. Ήδη τον Μάιο του ίδιου έτους ο Γκεοργκιέφσκι είχε υπογράψει Συμφωνία Συνεργασίας με την ΕΕ στο Λουξεμβούργο. Στο μεταξύ είχε σχηματιστεί οικουμενική κυβέρνηση, υπό τον Λιούμπο Γκεοργκιέφσκι, στην οποία συμμετείχε το 90% του εκλεγμένου βουλευτικού σώματος από τις εκλογές του 1998. Η συνθήκη της Οχρίδας περιείχε ευρείες παραχωρήσεις προς την αλβανική μειονότητα, κυρίως αναφορικά με τη χρήση της αλβανικής γλώσσας, την εκπαίδευση, αλλά και τη συμμετοχή των αλβανών πολιτών της ΠΓΔΜ στον κρατικό μηχανισμό.

Αν και ο πρόεδρος Τραϊκόφσκι δέχτηκε σφοδρές αντιδράσεις στο εσωτερικό για την υπογραφή της συμφωνίας, επέμεινε στο ότι ήταν η σωστή απόφαση για τη χώρα. Αυτή η συμφωνία απέδειξε σε πολλούς στην ΠΓΔΜ ότι το NATO και οι υπόλοιποι οργανισμοί της Δύσης δεν εξυπηρετούν παρά τα συμφέροντα των Αλβανών στην περιοχή. Η αντίληψη αυτή σε συνδυασμό με το αδιέξοδο στο ζήτημα της ονομασίας και της οικονομίας συνέβαλαν στην άνοδο του λαϊκισμού και εν τέλει στην άνοδο του Γκρουέφσκι.

Κεφάλαιο Τέταρτο

Το VMRO-DPMNE ξανά στην αντιπολίτευση

Στις βουλευτικές εκλογές του 2002 το VMRO δεν κατάφερε να εκλεγεί πρώτο κόμμα, τόσο λόγω των γεωπολιτικών εξελίξεων στην περιοχή και στη χώρα, όσο και λόγω της οικονομικής αστάθειας και των σκανδάλων που συνόδευσαν τη διακυβέρνησή του. Πρώτο κόμμα αναδείχτηκε το SDUM το οποίο σχημάτισε κυβέρνηση με το αλβανικό κόμμα DUI. Στις αρχές του 2003 αποφασίστηκε η αποπομπή του Γκεοργκιέφσκι από την ηγεσία του VMRO, κυρίως λόγω της αδιαφανούς δράσης του τόσο στην διακυβέρνηση όσο και στο εσωτερικό του κόμματος.

Ο Γκεοργκιέφσκι ήρθε σε ιδεολογική σύγκρουση επίσης με τον Νικόλα Γκρουέφσκι, άλλοτε υπουργό οικονομίας της κυβέρνησής του και ίδρυσε το VMRO- Λαϊκό Κόμμα το 2004 στο οποίο τον ακολούθησαν τα πιστά του στελέχη από το VMRO. Παράλληλα σε πρόσφατες συνεντεύξεις του, έχει αποκηρύξει πλήρως τα περί αρχαίας καταγωγής των Σλαβομακεδόνων και αναφέρει ρητά ότι οι Αρχαίοι Μακεδόνες ήταν ελληνικό φύλο, ερχόμενος έτσι σε σύγκρουση με πολλούς από τη χώρα του. Το 2006, τη χρονιά δηλαδή που ο αντίπαλός του γινόταν πρωθυπουργός στη χώρα, ο Γκεργκιέφσκι έκανε αίτηση για βουλγαρικό διαβατήριο και έκτοτε μέλη του εθνικιστικού χώρου τον χαρακτηρίζουν εργαλείο της Σόφιας. Ο Νικόλα Γκρουέφσκι από την άλλη, νεαρός πολιτικός και αυτός, κατάφερε να αναλάβει την ηγεσία του κόμματος και είχε , ξεκάθαρα ένα φιλοευρωπαϊκό προφίλ, τουλάχιστον στην αρχή.

Στο μεταξύ η ΠΓΔΜ όφειλε να εφαρμόσει τους όρους της συνθήκης της Οχρίδας, σύμφωνα με την οποία όσοι δήμοι της χώρας αποτελούνταν από 20% μειονοτικό πληθυσμό όφειλαν να υιοθετήσουν την εκάστοτε μειονοτική γλώσσα ως επίσημη, παράλληλα με τη σλαβομακεδονική. Έτσι πέραν των αλβανικών, επίσημο στάτους απέκτησαν και τα σέρβικα, τα τουρκικά και η γλώσσα των Ρομά. Ο Τραϊκόφσκι ήταν κύριος συνεργάτης της Δύσης στην εφαρμογή των όρων της Συμφωνίας και έτσι, όταν σκοτώθηκε απροσδόκητα το Φεβρουάριο του 2004, υπήρξε η ανησυχία μήπως η χώρα ολισθήσει στον ευρωσκεπτικισμό. Παρ' όλα αυτά η ΠΓΔΜ κατέθεσε επίσημη αίτηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση για να γίνει μέλος το 2005. Αν και η πρόταση έγινε τελικώς δεκτή, θέτοντας τα Σκόπια σε κατάσταση υποψήφιου μέλους, η διαφωνία με την Ελλάδα στο ονοματολογικό, η διαφθορά και η οικονομική δυσπραγία

στη χώρα πάγωσαν την πορεία προς τις Βρυξέλλες. Η δυσαρέσκεια προς τη Δύση, που είχε προκαλέσει η φιλοαλβανική της πολιτική, μετριάστηκε κάπως όταν η κυβέρνηση Μπους των ΗΠΑ αναγνώρισε το 2004 την ΠΓΔΜ με τη συνταγματική της ονομασία, δηλαδή Δημοκρατία της Μακεδονίας. Ο Μπους θα ήταν επίσης στενός υποστηρικτής του Γκρουέφσκι μέχρι και την αποχώρησή του από τον Λευκό Οίκο το 2009, όταν και το VMRO άρχισε να στρέφει το βλέμμα του προς τη Μόσχα.

Κεφάλαιο Πέμπτο

Η δεκαετία του Γκρουέφσκι (2006-2016)

Η Πολιτική της Αρχαιοποίησης (Antiquization)

Το VMRO εκλέχτηκε ξανά πρώτο κόμμα στις εκλογές του Ιουλίου του 2006 και σχημάτισε κυβέρνηση στις 25 Αυγούστου του ίδιου έτους. Είχε πολλά νέα πρόσωπα στη σύνθεσή του, οι περισσότεροι γύρω στα τριάντα τους, λόγω και της διάσπασης που υπέστη το κόμμα λίγα χρόνια νωρίτερα. Ο Γκρουέφσκι είχε ως βασικό στόχο την είσοδο της χώρας του στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στο NATO, ωθούμενος μάλιστα και από τη συνεργασία του με τον πρόεδρο Μπους. Κύριο εμπόδιο, κυρίως για την είσοδο στο NATO, ήταν βεβαίως η Ελλάδα, την οποία θέλησε να πιέσει με έναν μάλλον ανορθόδοξο τρόπο.

Ο Γκρουέφσκι, υιοθέτησε την πολιτική της Αρχαιοποίησης κατά την οποία ενεργοποιήθηκαν γιγαντιαία προγράμματα που θα διατράνωναν το “ένδοξο παρελθόν” της χώρας και την ιστορική συνέχεια από τους Αρχαίους Μακεδόνες. Στην ουσία του ήταν μια μοντέρνα μορφή nation building η οποία είχε την ιδιαιτερότητα να εκτυλίσσεται τον 21ο αιώνα. Μια από τις πρώτες του ενέργειες ήταν να αλλάξει το όνομα του αεροδρομίου των Σκοπίων σε “Μέγας Αλέξανδρος”, κίνηση που αποτέλεσε ευθεία παραβίαση της Ενδιάμεσης Συμφωνίας του 1995. Η Αθήνα αντέδρασε τότε τερματίζοντας κάθε πτήση προς τα Σκόπια. Η επιδείνωση των σχέσεων Αθήνας - Σκοπίων πήρε νέα διάσταση την άνοιξη του 2008 κατά τη Σύνοδο κορυφής του NATO στο Βουκουρέστι. Οι δύο πλευρές ήδη πριν τη Σύνοδο δεν είχαν καταφέρει να συμφωνήσουν σε κάποια από τις προτάσεις του ειδικού διαμεσολαβητή του ΟΗΕ, Μάθιου Νίμιτς και έτσι η διαφωνία έμεινε ανοιχτή.

Η ελληνική κυβέρνηση στο Βουκουρέστι, με Πρωθυπουργό τον Κώστα Καραμανλή και ΥΠΕΞ την Ντόρα Μπακογιάννη, ξεκαθάρισε ότι θα ασκούσε βέτο στην είσοδο της ΠΓΔΜ στο NATO, εάν προηγουμένως οι δύο χώρες δεν είχαν έρθει σε συμφωνία για το όνομα. Έτσι η Συμμαχία, τελικά, αναγκάστηκε να προχωρήσει με τις προσκλήσεις της Κροατίας και της Αλβανίας για να γίνουν μέλη του NATO, παραλείποντας την ΠΓΔΜ. Μια εξέλιξη που δυσαρέστησε την κυβέρνηση Μπους, δεδομένης άλλωστε της προσέγγισης του Καραμανλή με τον Βλαντιμίρ Πούτιν εκείνη την περίοδο. Η άρνηση της Ελλάδας να δεχτεί την είσοδο της χώρας με το προσωρινό όνομα ΠΓΔΜ αποτέλεσε παραβίαση της Ενδιάμεσης Ονομασίας σύμφωνα με το

διεθνές δικαστήριο της Χάγης, το οποίο καταδίκασε την Ελλάδα το 2011.

Η κυβέρνηση Γκρουέφσκι αποφάσισε να διαχειριστεί την περαιτέρω απομόνωση της χώρας “εκτοξεύοντας” την πολιτική της Αρχαιοποίησης με την οποία πίεζε τον κύριο υπεύθυνο του αποκλεισμού της από το ΝΑΤΟ: την Ελλάδα. Πράγματι μέσα σε τρία χρόνια από το ελληνικό όχι, τα Σκόπια και άλλες πόλεις της χώρας γέμισαν με τεράστια αγάλματα και μνημεία που απεικόνιζαν φιγούρες της Αρχαίας Μακεδονίας, όπως ήταν το άγαλμα του Μεγάλου Αλεξάνδρου, το οποίο ανεγέρθη το 2011, ύψους 22 μέτρων και το οποίο δεν ονομάστηκε *Μέγας Αλέξανδρος*, ώστε να μην αποτελέσει άμεση προσβολή για την Αθήνα, αλλά *Έφιππος Πολεμιστής*. Το κολοσσιαίο αυτό άγαλμα ξεπεράστηκε σε ύψος μόνο από αυτό του πατέρα του, Φιλίππου, που έφτασε τα 29 μέτρα και ήταν έτοιμο ένα χρόνο αργότερα. Τα δύο αγάλματα αυτά ήταν κομμάτια του προγράμματος “Σκόπια 2014”, μιας πρωτοβουλίας που είχε ως σκοπό τον “καλλωπισμό” της μουντής πρωτεύουσας της ΠΓΔΜ. Το πρόγραμμα αυτό στηλιτεύτηκε έντονα από την αντιπολίτευση, η οποία το ταύτισε με σωρεία οικονομικών σκανδάλων. Την ίδια περίοδο, η κυβέρνηση του Γκρουέφσκι είχε αναπτύξει συμπαγείς διαύλους επικοινωνίας τόσο με το Κρεμλίνο όσο και την κυβέρνηση Όρμπαν στην Ουγγαρία, ανεβάζοντας ψηλά στην ρητορική του τον ευρωσκεπτικισμό και την αμφισβήτηση της Δύσης.

Η κυβέρνηση του VMRO σε κρίση

Το VMRO κατάφερε να επανεκλεγεί πρώτο κόμμα το 2014 και να σχηματίσει εκ νέου κυβέρνηση. Το SDUM χαρακτήρισε χαλκευμένες τις εκλογές και απείχε από το νέο κοινοβούλιο. Η παντοδυναμία του Γκρουέφσκι στη χώρα, όμως, θα αρχίσει να παρουσιάζει σημάδια κάμψης. Η έντονη φημολογία και η δυσαρέσκεια για πάσης φύσεως σκάνδαλα και αδιαφάνεια στη διακυβέρνηση του VMRO θα έπαιρνε νέα διάσταση το 2015, όταν σε επίσημη έρευνα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή την κατήγγειλε για παράνομη παρακολούθηση τουλάχιστον 20000 κινητών τηλεφώνων. Η αντιπολίτευση στη χώρα ανέφερε επίσης πως η κυβέρνηση επενέβαινε τακτικά στις διαδικασίες της δικαιοσύνης καθώς και στην παρακολούθηση πάνω από εκατό δημοσιογράφων. Ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης στη χώρα, Ζόραν Ζάεφ ανέφερε πως τα στοιχεία έφτασαν στα χέρια του από “αγνούς πατριώτες” των Μυστικών Υπηρεσιών της ΠΓΔΜ που δεν άντεχαν άλλο την κατάσταση. Ο Γκρουέφσκι αντίθετα ανέφερε πως

τα στοιχεία ήταν προϊόν ξένων μυστικών υπηρεσιών που σκοπό είχαν την ανατροπή του.

Η απάντηση της αντιπολίτευσης στην κυβέρνηση ήταν μια συντονισμένη δράση από κοινού μέσω διαδηλώσεων και καθιστικών διαμαρτυριών. Η κρίση έδειχνε να κλιμακώνεται όταν τις ημέρες 9 και 10 Μαΐου 2015 στην πόλη Κουμάνοβο, στα βόρεια της χώρας, πραγματοποιήθηκε αιματηρή συμπλοκή ανάμεσα στην αστυνομία και Αλβανούς μαχητές, μερικοί από τους οποίους προήλθαν από το Κόσοβο. Αναμενόμενα, επικράτησε έντονη ανησυχία ότι η κατάσταση στη χώρα οδηγείται σε ένα δεύτερο 2001. Παρ' όλα αυτά, δεν παρατηρήθηκε συνέχιση των γεγονότων και η προσοχή των πολιτών παρέμεινε στις υποθέσεις σκανδάλων. Σύμφωνα με ανάλυση του BIRN (Balkans Investigative Reporting Network) υπάρχουν στοιχεία που αποδεικνύουν ότι η ένταση προκλήθηκε μέσω ανθρώπων της κυβέρνησης, προκειμένου να αποπροσανατολιστεί η κοινή γνώμη και να δημιουργηθεί συσπείρωση προς το κυβερνών κόμμα απέναντι στην αλβανική απειλή. Το δίκτυο αναφέρει επίσης ότι στελέχη του VMRO είχαν εκφράσει τις ανησυχίες τους για το γεγονός ότι σε περίπτωση που εγκαταλείψουν τον κυβερνητικό θώκο θα οδηγηθούν στο δικαστήριο για αξιόποινες πράξεις.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, θέλοντας να επαναφέρει τη χώρα στην κανονικότητα, πριν εκτραπούν περαιτέρω τα πράγματα, ανέλαβε δράση. Έτσι τον Ιούνιο του 2015, ξεκίνησαν συζητήσεις με τον επίτροπο Διεύρυνσης της ΕΕ, Γιοχάνες Χαν και τα κόμματα της ΠΓΔΜ, συμπεριλαμβανομένου του SDUM το οποίο απείχε από το κοινοβούλιο. Στις 15 Ιουλίου του ίδιου έτους ανακοινώθηκε ότι τερματίστηκε η κρίση στη χώρα, με τη συμφωνία να προβλέπει την παραίτηση του Γκρουέφσκι το 2016, μετά και τις βαρύντατες ευθύνες που τον βάρυναν, καθώς και τη συμμετοχή του SDUM σε μια μεταβατική κυβέρνηση. Οι αποφάσεις που λήφθηκαν ονομάστηκαν Συμφωνία του Πρίζνο, από το μέρος όπου έλαβαν χώρα.

Το 2016 δεν έμελλε να κυλήσει πιο ομαλά για την κυβέρνηση του VMRO. Στις 14 Ιανουαρίου ο Νικολά Γκρουέφσκι υπέβαλε την παραίτησή του παρά τις δηλώσεις του για το αντίθετο και έτσι τελείωσε ο πρωταγωνιστικός του ρόλος στα πράγματα της

χώρας μετά από 10 χρόνια. Παράλληλα, με απόφαση του προέδρου Γκιόργκε Ιβάνοφ, απαλλάχθηκαν από τις κατηγορίες τους όλοι οι εμπλεκόμενοι με το σκάνδαλο υποκλοπών. Η απόφαση αυτή προκάλεσε μαζικές αντιδράσεις από τους ηγέτες και τους ψηφοφόρους της αντιπολίτευσης, οι οποίοι πραγματοποίησαν πορείες και αντικυβερνητικές διαμαρτυρίες. Το VMRO, προσπαθώντας να απαντήσει, οργάνωσε τις δικές του αντι-διαδηλώσεις και κατηγορούσε την αντιπολίτευση ότι εκπληρώνει τα σχέδια των ξένων δυνάμεων. Κατόπιν πιέσεων από την Ευρωπαϊκή Ένωση, τις ΗΠΑ και τον OSCE προκηρύχθηκαν τελικώς πρόωρες εκλογές για τον Δεκέμβριο του 2016.

Κεφάλαιο Έκτο

Το VMRO-DPMNE στη Νέα Εποχή

Στις εκλογές του 2016 και πάλι το VMRO έλαβε τον μεγαλύτερο αριθμό ψήφων, χωρίς όμως να εξασφαλίσει ακόμη μια θητεία, αφού δε σχημάτισε την απαραίτητη κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Ακολούθησαν μήνες κυβερνητικού αδιεξόδου, οι οποίοι στιγματίστηκαν από βίαιες διαμαρτυρίες και εισβολές στο κοινοβούλιο μετά την εκλογή ενός Αλβανού Προέδρου της Βουλής, ο οποίος υποστηριζόταν από το SDUM και τα αλβανικά κόμματα. Οι διαδηλωτές, περισσότεροι εκ των οποίων ψηφοφόροι του VMRO, εξοργίστηκαν, ωστόσο και με τη βούληση του SDUM να ικανοποιήσει μερικά από τα βασικά αιτήματα των αλβανικών κομμάτων, όπως η αναγνώριση της αλβανικής ως επίσημης γλώσσας του κράτους. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι βασικές πρεσβείες στη χώρα κατήγγειλαν τις άνευ προηγουμένου εικόνες ματωμένων βουλευτών, μετά τις επιθέσεις των διαδηλωτών και προειδοποίησαν τους ταραξίες και τους υποκινητές τους ότι με τέτοιες κινήσεις οι ευρωπαϊκές πόρτες θα παραμένουν κλειστές για τη χώρα. Τελικά, στα τέλη Μαΐου του 2017, μια νέα κυβέρνηση σχηματίστηκε στη χώρα με τον αρχηγό του SDUM, Ζόραν Ζάεφ, πρωθυπουργό με την υποστήριξη αλβανικών κομμάτων.

Η νέα κυβέρνηση δεσμεύτηκε να ενδυναμώσει το ευρωπαϊκό και φιλοδυτικό προφίλ της χώρας, θέτοντας την ένταξη στο NATO και στην ΕΕ ως βασικό στόχο της εξωτερικής πολιτικής, να διακόψει τους διαύλους επικοινωνίας με τον Πούτιν και με την Ουγγαρία του Ορμπάν. Οι τελευταίοι χαρακτήρισαν την κυβέρνηση του VMRO ως πατριωτική και υποστήριζαν ένθερμα τις κινήσεις του Ιβάνοφ κατά τη διάρκεια της ακυβερνησίας. Στα τέλη Δεκέμβρη του 2017 ο Χρίστιαν Μιτοκόσκι εκλέχτηκε νέος πρόεδρος του VMRO και αυτόματα αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Πρόκειται για τον πρώην πρόεδρο της κρατικής εταιρείας ενέργειας της ΠΓΔΜ, έναν μετριοπαθή πολιτικό για τον οποίο λίγοι είχαν ακούσει εκτενώς πριν αναλάβει τα καθήκοντά του. Μία από τις πρώτες του συναντήσεις ως αρχηγός του VMRO ήταν με τον πρωθυπουργό Ζόραν Ζάεφ με τον οποίο συμφώνησε ότι θα συμμετείχε στις μεταρρυθμίσεις που λαμβάνουν χώρα στην ΠΓΔΜ παρά τις διαφορές τους. Να σημειωθεί ότι μετά τη σύλληψη διαδηλωτών από τις Αρχές για τις βίαιες επιθέσεις στα μέλη του κοινοβουλίου, ήταν η σειρά του VMRO να απόσχει από το κοινοβούλιο, με

εξαίρεση κάποιους βουλευτές τους που συνέχισαν να συμμετέχουν μετά από παράκληση του Προέδρου Ιβάνοφ, ο οποίος και ανήκε στο VMRO.

Οι Νέες Διαπραγματεύσεις για το ζήτημα της Ονομασίας

Από τον Ιανουάριο του 2018 ξεκίνησαν και επίσημα οι νέες διαπραγματεύσεις της ΠΓΔΜ με την Ελλάδα για το ζήτημα της ονομασίας με το μόνιμο διαμεσολαβητή του ΟΗΕ, Μάθιου Νίμιτς. Ο πρωθυπουργός Ζάεφ είχε ήδη συναντηθεί με τον Βούλγαρο ομόλογό του και είχαν προχωρήσει σε εποικοδομητικές συζητήσεις που τερμάτιζαν την αλόγιστη ένταση προηγούμενων περιόδων. Παρόμοια ρητορική ανέπτυξε η νέα κυβέρνηση και με την Ελλάδα πριν την έναρξη των διαπραγματεύσεων. Ο νέος ηγέτης του VMRO σε μια στάση αναμονής τόνισε από την πλευρά του πως το κόμμα του είναι υπέρ της ένταξης στο NATO και την ΕΕ και πως την ευθύνη για τις διαπραγματεύσεις την έχει πλέον η κυβέρνηση του Ζάεφ. Σε κάθε περίπτωση δε θα τοποθετηθεί πριν γίνουν γνωστοί οι όροι της όποιας συμφωνίας. Παρά την μετριοπαθή αρχική στάση του, καθώς οι διαπραγματεύσεις προχωρούσαν και οι δύο πλευρές ξεκαθάριζαν τους όρους τους, ήρθε η ώρα για τον Μιτκόσκι να διακηρύξει τον Φεβρουάριο του 2018 πως το κόμμα του δε θα δεχτεί τυχόν τροποποίηση του Συντάγματος προκειμένου να μεταβληθεί το όνομα της χώρας. Την ίδια στιγμή ανέβαζε και τους τόνους σχετικά με τα εσωτερικά ζητήματα, καταγγέλλοντας την κυβέρνηση πως δεν έχει βελτιώσει στο παραμικρό την κατάσταση στη χώρα παρά τις όποιες δεσμεύσεις για το αντίθετο. Εντούτοις, σε συγκέντρωση που οργανώθηκε στα Σκόπια στις 28 Φεβρουαρίου 2018 ενάντια στην αλλαγή της ονομασίας, με συμμετοχή δέκα χιλιάδων ατόμων, το VMRO ούτε συμμετείχε ούτε κάλεσε τον κόσμο να συμμετάσχει, γεγονός που δυσαρέστησε πολλούς από τους παρευρισκόμενους, που δεν είχαν συνηθίσει να επιδεικνύει το VMRO τέτοια αδράνεια.

Τον Μάρτιο του 2018 υποβλήθηκε στη Βουλή το νομοσχέδιο με το οποίο η αλβανική θα αναγνωριζόταν ως επίσημη γλώσσα του κράτους, παράλληλα με τη σλαβομακεδονική. Τα στελέχη του VMRO ήταν προσωρινά την αποχή τους από το κοινοβούλιο και στις συζητήσεις τάχτηκαν ρητά ενάντια στην αναγνώριση. Μετά την επεισοδιακή αναγνώριση της αλβανικής, το VMRO σκλήρυνε τη στάση του και ακολούθησε την τακτική του SDUM, όταν ήταν στην αντιπολίτευση και απείλησε την κυβέρνηση με μαζικές διαδηλώσεις τον Μάιο. Αν και η ηγεσία του VMRO πόνταρε στην όποια δυσαρέσκεια του κόσμου, δε συνέχισε την ευρωσκεπτικιστική πολιτική του

Γκρουέφσκι. Αντίθετα, σε συνάντηση που είχε στα τέλη Μαρτίου ο Πρόεδρος Μιτσκόσκι με μέλη του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος, δεσμεύτηκε ότι το VMRO θα επιτύχει ταχύτερη ένταξη στην ΕΕ και στο NATO καθώς και θα προχωρήσει σε αποτελεσματικότερες μεταρρυθμίσεις. Λίγες μέρες αργότερα ήρθε και το “άδειασμα” προς τη Μόσχα, όταν ο Αντιπρόεδρος του VMRO ξεκαθάρισε ότι το κόμμα του προσβλέπει σε στενή συνεργασία με το Λονδίνο, το Βερολίνο και την Ουάσινγκτον και όχι με τη Μόσχα. Η δήλωση αυτή προκάλεσε τη δυσαρέσκεια του Ρώσου Πρέσβη στη χώρα ο οποίος συνέστησε στο VMRO να είναι περισσότερο προσεκτικό.

Δυσαρέσκεια, όμως, προκάλεσε και σε πολλά μέλη και ψηφοφόρους του VMRO, οι οποίοι άρχισαν να θεωρούν πως η ηγεσία του VMRO στην ουσία συνεργάζεται με το SDUM και οι όποιες αντιδράσεις προς την πολιτική της κυβέρνησης είναι μόνο για τα “μάτια του κόσμου”. Για πολλούς εθνικιστές στη χώρα η ορθόδοξη συμμαχία με τους Ρώσους δεν μπορεί να υποβαθμίζεται, ενώ παράλληλα αμφιβάλλουν για το κατά πόσο η Δύση μπορεί να είναι αξιόπιστος σύμμαχος. Πράγματι, αρκετοί παραδοσιακοί ψηφοφόροι του VMRO θεωρούν ως φυσικό ηγέτη του κόμματος όχι τον Μιτσκόσκι αλλά τον Ιβάνοφ, τον Πρόεδρο της χώρας, ο οποίος αγωνιζόταν μόνος του κατά ενδεχόμενης συμφωνίας με την Ελλάδα για το “καλό του Μακεδονικού έθνους”. Ο Χρίστιαν Μιτσκόσκι παρ’ όλα αυτά δε σταμάτησε να συναντά αξιωματούχους της ΕΕ τονίζοντάς τους πως η Ευρώπη είναι η λύση για τα δυσεπίλυτα προβλήματα οικονομίας και διαφθοράς που μαστίζουν τη χώρα.

Την ίδια στιγμή οι διαπραγματεύσεις των Ντιμιτρόφ - Ζάεφ με τους Έλληνες ομολόγους τους συνεχίζονταν και το VMRO ακόμη απείχε από το κοινοβούλιο. Στις 27 Απριλίου 2018 ο Μιτσκόσκι είχε εκ νέου συνάντηση με τον Ζάεφ, όπου ενημερώθηκε για την πρόοδο των εργασιών, ενώ συζητήθηκε ακόμη το ενδεχόμενο επιστροφής του VMRO στο κοινοβούλιο. Παρά το θετικό κλίμα δε φάνηκε να γεφυρώνονται οι διαφορές, με τον πρόεδρο του VMRO να εμμένει στη θέση του για μη αλλαγή του Συντάγματος.

Οι εργασίες για το ονοματολογικό επιταχύνθηκαν τον Μάιο, τόσο λόγω της προτροπής από τη Δύση, όσο και λόγω της Συνόδου της ΕΕ στη Σόφια στις 17 Μαΐου 2018. Στη Σύνοδο αυτή φάνηκε ότι τα δύο μέρη εργάζονται μέσα σε ένα θετικό κλίμα, παρά τα αγκάθια που παραμένουν. Εντούτοις, η προοπτική ένταξης της ΠΓΔΜ στην ΕΕ φάνηκε να φαντάζει πολύ μακρινό σενάριο, αφού αρκετά κράτη-μέλη της Ένωσης είναι “μουδιασμένα” με το ενδεχόμενο της περαιτέρω διεύρυνσης. Την ίδια περίοδο θα καταδικαζόταν πρωτόδικα ο πρώην πρωθυπουργός Γκρουέφσκι για παράνομες οικονομικές συναλλαγές. Παράλληλα, πολλά άλλα μέλη του VMRO και στενοί

συνεργάτες του Γκρουέφσκυ αντιμετώπιζαν ανάλογες καταδίκες.

Ο Μιτσκόσκι με τη σειρά του θα αναλάμβανε πιο ενεργή δράση, διοργανώνοντας συλλαλητήρια τον Ιούνιο 2018, όπως είχε προειδοποιήσει, κατά της κυβερνητικής διαφθοράς καθώς και του ξεπουλήματος των εθνικών συμφερόντων στο ζήτημα της ονομασίας. Το VMRO θα πρωτοστατούσε κατόπιν σε όλα τα συλλαλητήρια κατά της Συμφωνίας με την Ελλάδα τόσο πριν όσο και μετά την υπογραφή της. Ο Πρόεδρος Ιβάνοφ αρνήθηκε, επίσης, να επικυρώσει τη Συμφωνία των Πρέσπων, παρά την έγκρισή της από το κοινοβούλιο μετά από όχι και τόσο διαφανείς διαδικασίες. Παράλληλα, ο εκπρόσωπος του VMRO σε συνέντευξη τύπου δήλωσε ότι το SDUM σε συνεργασία με την Ελλάδα υπέγραψαν το τέλος της “Μακεδονικής ιστορίας” στις Πρέσπες. Σε ανάλογο τόνο ήταν όλες οι δηλώσεις των στελεχών του VMRO, οι οποίοι χαρακτηρίζουν τον Ζάεφ ως το μεγαλύτερο όπλο της Ελλάδας.

Συμπεράσματα

Η ιστορική διαδρομή του VMRO παρουσιάζει τυπικά χαρακτηριστικά των κομμάτων των πρώην κομμουνιστικών χωρών της Ανατολικής Ευρώπης και ιδιαίτερα των εθνικιστικών, όπως ο λαϊκισμός, η πολιτική ασυνέπεια, η έμφαση στο θυμικό καθώς και η ροπή προς τη διαφθορά. Αυτό που το διαχωρίζει είναι ότι πρόκειται για ένα εθνικιστικό κόμμα σε ένα κράτος το οποίο για πρώτη φορά απέκτησε κρατική υπόσταση – έστω και ως ομόσπονδο κράτος της Γιουγκοσλαβίας το 1944 και ανεξαρτησία το 1991. Ο ρόλος του λοιπόν δεν ήταν μόνο να διασφαλίσει τα εθνικά κεκτημένα αλλά και να τα διευρύνει μέσα σε ένα πλαίσιο ασφυκτικής εξωτερικής και εσωτερικής πίεσης. Αυτός ήταν και ένας λόγος για τον οποίο παραδοσιακά το VMRO γνωρίζει την αποδοχή του κόσμου και έρχεται σταθερά πρώτο στις τελευταίες εκλογικές αναμετρήσεις. Για τους Σλάβους της Βόρειας Μακεδονίας πια η κρατική υπόσταση της χώρας τους είναι ίσως το μόνο εργαλείο με το οποίο μπορούν να αντιμετωπίσουν τις αναρίθμητες προκλήσεις που βιώνουν. Το VMRO φαντάζει ο μόνος πυλώνας που συγκρατεί την ακεραιότητα και την ιστορία του κράτους απέναντι στις συνεχείς παραχωρήσεις που η ΠΓΔΜ έκανε από το 1991 μέχρι σήμερα.

Αυτές οι παραχωρήσεις βέβαια δεν ήταν παρά οι αναπόφευκτες ενέργειες που εξασφάλισαν τη βιωσιμότητα της χώρας. Αναμφισβήτητα, η εθνική συνείδηση ενός λαού-κράτους η οποία διαμορφώθηκε σε μια εποχή όπου τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά κράτη είχαν λύσει, περισσότερο ή λιγότερο, ανάλογα ζητήματα εθνικής καταγωγής και ομοιογένειας δε θα μπορούσε να υπάρξει δίχως σφοδρές αναταράξεις. Το VMRO με τη δράση του και ιδιαίτερα κατά τη δεκαετία του Γκρουέφσκι επένδυσε σε μια κοντόφθαλμη και καιροσκοπική πολιτική η οποία περιέπλεξε περισσότερο τα πράγματα. Παράλληλα, το VMRO δε μπόρεσε να αποφύγει και εσωτερικές αντιφάσεις που σημάδεψαν τόσο το ίδιο όσο και την ίδια τη χώρα.

Είναι χαρακτηριστικό ότι στην εσωτερική κρίση του 2001 και στη Συμφωνία των Πρεσπών του 2018, δύο διαφορετικές αλλά εξίσου ιστορικές συγκυρίες, οι πρόεδροι της εθνοσυνέλευσης ανήκαν στο VMRO αλλά δεν τήρησαν την ίδια στάση. Ο Πρόεδρος Τραϊκόφσκι δέχτηκε πρόθυμα και παρά τις αντιδράσεις να υπογραφεί η επώδυνη για τη σλαβική πλειοψηφία Συμφωνία της Οχρίδας και μέχρι το θάνατό του έμεινε προσηλωμένος στην ευρωατλαντική πορεία της χώρας, γνωρίζοντας στο εσωτερικό έντονη κατακραυγή. Αντίθετα, ο Γκεόργκι Ιβάνοφ επεδίωξε με κάθε τρόπο να αποτρέψει τη Συμφωνία με την Ελλάδα που θα ξεκλείδωνε τον δρόμο για το NATO και

για την ΕΕ, μακροπρόθεσμα.

Τέλος, η πορεία των ηγετών του VMRO δείχνει ότι η ιδιότητά τους είναι περισσότερο αυτή του διαχειριστή των εξωτερικών συμφερόντων και πιέσεων στη χώρα, με σκοπό την παραμονή τους στην εξουσία, παρά η αφοσίωση σε αρχές του κόμματος. Ο Γκεοργκιέφσκι, για παράδειγμα, από ήρωας του “μακεδονικού έθνους” με περισσή υποστήριξη από τη διασπορά μετατράπηκε σε όργανο της Βουλγαρίας, σύμφωνα με τους εθνικιστικούς κύκλους της χώρας, όταν μετά τη σύγκρουσή του με τον Γκρουέφσκι αποχώρησε από το κόμμα και άλλαξε άρδην την πολιτική του. Ο Γκρουέφσκι από την άλλη και αυτός νέος και άπειρος σαν τον προκάτοχό του, ανελίχτηκε με μεγάλη ταχύτητα στον πρωθυπουργικό θώκο της χώρας. Αν και το πρώτο μισό της διακυβέρνησής του χαρακτηρίστηκε από τη στενή του σχέση με τις ΗΠΑ, μετά τη Σύνοδο του ΝΑΤΟ στο Βουκουρέστι το 2008 και κυρίως μετά την έξοδο των ρεπουμπλικανών από τον Λευκό Οίκο (την ίδια περίοδο η Δύση γνώριζε και οικονομική κρίση), πέρασε στη σφαίρα επιρροής του Πούτιν . Μια κίνηση που ουσιαστικά έμελλε να του στοιχίσει την εξουσία ,αφότου η Δύση ανέλαβε δράση στη χώρα.

Το μέλλον του VMRO του Μιτσκόσκι φαντάζει θολό, μιας και θα πρέπει να συνδυάσει από τη μία την “πατριωτική” κληρονομιά του Γκρουέφσκι και από την άλλη το φιλοευρωπαϊκό προφίλ που δε θα του δημιουργήσει εμπλοκές με τη Δύση, όπως συνέβη με τον προκάτοχό του. Προκειμένου να μην υποστεί κάποια επιζήμια διάσπαση δε μένουν παρά δύο δρόμοι στο VMRO. Ο πρώτος είναι να συνεχίσει στην τροχιά του Γκρουέφσκι που θα το αποκλείσει μεν από τη Δύση άλλα θα του επιφέρει συσπείρωση και υποστήριξη από Ρωσία και άλλες αντιφιλελεύθερες δυνάμεις. Ο δεύτερος είναι να υιοθετήσει την ατζέντα ενός μετριοπαθούς VMRO, περίπου σαν αυτό του Γκεοργκιέφσκι πριν τις εκλογές του 1998, όπου θα αναλάβει να φέρει εις πέρας τις επιβεβλημένες μεταρρυθμίσεις που χρειάζεται η Βόρεια Μακεδονία. Αυτός ο δεύτερος δρόμος σίγουρα θα απομακρύνει μεγάλο αριθμό ψηφοφόρων από τις τάξεις του. Όμως θα το διατηρήσει ζωντανό, έχοντας τη συγκατάθεση της Δύσης και θα το καταστήσει μια εναλλακτική λύση για το μέλλον σε περίπτωση που το SDUM παραμείνει στην εξουσία για αρκετό καιρό και υποστεί την αναμενόμενη φθορά.

Βιβλιογραφία

Ackermann, A., *Making Peace Prevail: Preventing Violent Conflict in Macedonia*, New York: Syracuse University Press, 2000.

Bideleux, R. και I. Jeffries., *The Balkans: a Post-Communist History*, London : Routledge, 2007.

Crampton, R. J., *The Balkans since the Second World War*, London: Longman, 2013.

Kophos, E. και V. Vlasidis. *Athens-Skopje: An Uneasy Symbiosis (1995-2002)*. Hellenic Foundation for European and Foreign Policy, 2005.

Neofotistos, V.P., *The Risk of War: Everyday Sociality in Modern Macedonia*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2012.

Pettifer, J, *The New Macedonia Question*, New York: St. Martin's Press, 1999.

Rossos, A. ,*Macedonia and the Macedonians: A History* (Studies of Nationalities). Stanford :Hoover Institution Press, 2008.

Siani-Davies, P., *International Intervention in the Balkans since 1995.*, London: Routledge, 2003.

Sokalski, H., *An Ounce of Prevention Macedonia and the UN Experience in Preventive Diplomacy*, Washington: United States Institute of Peace Press, 2003.

Stavrianos, S., *The Balkans since 1453*. London:Hurst, 2008.

- www.mia.mk
- www.dw.com
- www.top-channeltv.com
- www.meta.mk
- www.ekathimerini.gr
- www.inreuters.com
- www.theguardian.com